

НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

У статті розкрито тенденції розвитку сучасного світового господарства, що свідчать про активізацію міжнародних зв'язків між державами і їхніми господарськими комплексами в глобальному масштабі, що вимагає розробки стратегії розвитку міжнародної економічної діяльності регіону як суб'єкта міжнародної економічної діяльності (МЕД), під якою слід розуміти систему обґрунтованих і взаємо-пов'язаних довгострокових напрямків і стратегічних пріоритетів міжнародної економічної діяльності регіону та погоджених планів і дій щодо їх реалізації.

Розроблено концептуальну схему формування стратегії розвитку МЕД регіону. Обґрунтовано, що стратегія розвитку МЕД регіону не повинна зводитись виключно до експортної орієнтації як основного джерела економічного зростання. Важливе значення має розвиток міжнародного співробітництва в інноваційній сфері та, як результат, розвиток внутрішнього ринку, одночасне і постійне збільшення на ньому платоспроможного попиту і пропозиції товарів та послуг, стійке зростання регіональної економіки. Визначено напрями реалізації інноваційно-орієнтованої стратегії розвитку міжнародної економічної діяльності регіону.

Ключові слова: формування стратегії, розвиток міжнародної економічної діяльності, регіональний рівень.

В статье раскрываются тенденции развития современного мирового хозяйства которые свидетельствуют об активизации международных связей между государствами и их хозяйственными комплексами в глобальном масштабе, что требует разработки стратегии развития международной экономической деятельности региона как субъекта международной экономической деятельности (МЭД), под которой следует понимать систему обоснованных и взаимосвязанных связанных долгосрочных направлений и стратегических приоритетов международной экономической деятельности региона и согласованных планов и действий по их реализации. Разработана концептуальная схема формирования стратегии развития МЭД региона. Обосновано, что стратегия развития МЭД региона не должна сводиться исключительно к экспортной ориентации как основного источника экономического роста. Важное значение имеет развитие международного сотрудничества в инновационной сфере и, как результат, развитие внутреннего рынка, одновременное и постоянное увеличение на нем платежеспособного спроса и предложения товаров и услуг, устойчивый рост региональной экономики. Определены направления реализации инновационно-ориентированной стратегии развития международной экономической деятельности региона.

Ключевые слова: формирование стратегии, развитие международной экономической деятельности, региональный уровень.

The article trends in the modern world economy suggest intensification of international relations between states and their economic complex on a global scale, requiring the development strategy of international economic activity of the region as a subject of international economic activity (IEA), by which is meant a system-based and interconnected knitted long-term trends and strategic priorities of international economic activity of the region and pohodzhenyhplaniv and actions to implement them.

The conceptual schema development strategy IEA region. Proved that the strategy of IEA region should not be limited solely to the export orientation as the main source of economic growth. Equally important is the development of international cooperation in the sphere of innovations and as a result, the development of the internal market, the

simultaneous and continuous increase it effective demand and supply of goods and services, sustainable growth in the regional economy. The ways of implementation of innovation-oriented strategy of international economic activity of the region.

Key words: forming strategies, development of international economic activity, regional level.

Тенденції розвитку сучасного світового господарства дозволяють говорити про те, що глобалізація є об'єктивним процесом, що активізується. Відповідно активізуються і міжнародні зв'язки між державами і їхніми господарськими комплексами в глобальному масштабі. Активізація міжнародних економічних зв'язків та поширення процесів глобалізації і регіоналізації зумовили підвищення наукового та практичного інтересу до участі регіонів у світових економічних відносинах. Оскільки останнім часом постійно зростає рівень взаємозалежності країн й окремих регіонів та підвищуються масштаби економічної діяльності на міжнародному рівні, необхідним є формування ефективної стратегії розвитку міжнародної економічної діяльності регіону, як одного з найважливіших структурних елементів світової та національної господарських систем.

Слід зазначити, що розвиток МЕД не є короткостроковим пріоритетом економіки і має стратегічне значення. При цьому особливу важливість набуває розробка відповідних інструментів, моделей і стратегій у сфері МЕД регіону і окремих суб'єктів господарювання. При формуванні погодженої стратегії розвитку МЕД підприємств ряд її форм можуть стати визначальним фактором для прискорення економічного росту регіону.

Слід зазначити, що на сьогодні у вітчизняній економічній літературі відсутнє комплексне усталене поняття стратегії міжнародної економічної діяльності регіону. З метою формування відповідної стратегії розвитку МЕД регіону вважаємо за необхідне уточнити сутність та характеристики поняття «стратегія» і визначити поняття «стратегія МЕД регіону».

На основі дослідження поглядів різних вчених на характеристику поняття «Старегія» – М. Фалмера, Ч. Макміллана, І. Ансоффа, К. Ендрюса, Г. Хемела і К. К. Прахалада, М. Портера під *стратегією розвитку МЕД* регіону запропоновано розуміти систему обґрунтованих й взаємопов'язаних довгострокових напрямків і стратегічних пріоритетів міжнародної економічної діяльності регіону та погоджених планів і дій щодо їх реалізації.

Результати

Стратегія розвитку МЕД регіону повинна, відповідно до національних інтересів, забезпечувати виконання таких завдань:

- досягнення довгострокових цілей розвитку регіону у сфері міжнародної економічної діяльності, які можуть корегуватися в ході реалізації стратегії;
- оптимальний розподіл ресурсів на основі визначення стратегічних пріоритетів та формування напрямів розвитку МЕД регіону;

- підвищення інвестиційної привабливості регіону та залучення прямих іноземних інвестицій у реальний сектор економіки;

- розвиток спільного підприємництва та міжнародних зв'язків в області фінансування інвестиційних проектів на території регіону;

- розвиток транскордонного співробітництва як форми стратегічного партнерства та розширення міжнародних економічних зв'язків регіону;

- подальший розвиток та нарощування потенціалу МЕД регіону і його господарського комплексу;

- створення і забезпечення стійких стратегічних конкурентних переваг регіону та підвищення його конкурентостійкості.

Правильно сформована стратегія розвитку МЕД регіону, з урахуванням основних глобалізаційних тенденцій, дозволить сконцентрувати ресурси і зусилля на реалізації наявного потенціалу МЕД регіону та конкурентних переваг регіонального господарського комплексу і тим самим забезпечити сталий ефективний розвиток регіону та його конкурентостійкість. Взаємодія регіону та регіонального господарського комплексу зі світовим господарством має, у свою чергу, спиратись на комплексну, гнучку і динамічну державну зовнішньоекономічну політику, в основі якої – максимальна господарська свобода безпосередніх виробників, експортерів товарів і послуг у кожному регіоні.

Важливе значення при цьому має забезпечення системного характеру розвитку та управління МЕД регіону. Відповідно до цього, доцільним, на наш погляд, є використання системного підходу у процесі розробки стратегії розвитку МЕД регіону на основі практичної ситуації у такій *послідовності*:

- визначення зовнішньоекономічної складової конкретної господарської ситуації і її класифікація за такими ознаками, як наявність стійких конкурентних переваг, тип домінуючих господарських процесів, рівень використання потенціалу МЕД регіону;

- визначення ефективності використання конкурентних переваг і виявлення потенційних загроз, що впливають на конкурентостійкість регіону;

- визначення відповідності типу конкурентних переваг регіону потенціалу його МЕД з урахуванням основних напрямів регіональної і державної економічної стратегії;

- зміцнення і підвищення конкурентних переваг регіону, що лежать в основі стратегії розвитку його МЕД.

Дотримання такої послідовності забезпечує співвідношення конкретної господарської ситуації зі стратегією розвитку МЕД регіону і дозволяє

розподілити необхідні ресурси у відповідних напрямках [1].

Процес розробки та подальшої реалізації стратегії розвитку МЕД регіону передбачає оцінку поточного стану економіки регіону та перспектив її розвитку, аналіз потенціалу МЕД регіону та рівня його використання, кон'юнктури світового ринку та тенденції її зміни, визначення стратегічних пріоритетів розвитку МЕД регіону та механізмів їх реалізації, що й було проведено у попередніх розділах дисертаційної роботи.

У цілому, основним завданням розробки й реалізації стратегії розвитку МЕД регіону є оптимальне розподілення ресурсів на основі визначення стратегічних пріоритетів та вибору стратегічних напрямів і видів МЕД суб'єктів господарювання для включення у світове господарство, а також досягнення довгострокових цілей здійснення МЕД регіону, які можуть корегуватися в ході реалізації стратегії.

Розробка стратегії розвитку МЕД регіону має ґрунтуватися на таких складових [2]:

- аналіз економічних і соціальних процесів;
- обґрунтування цілей та завдань стратегії розвитку МЕД регіону;
- розробка концепції і вибір методів регулювання розвитку міжнародних економічних зв'язків регіонального господарського комплексу;
- прогноз фінансових ресурсів регіону, пошук шляхів зміцнення й розширення дохідної частини бюджету.

На основі узагальнення тенденцій та факторів розвитку регіону й напрямів його МЕД, а також потенціалу цієї діяльності і основних світових ринкових тенденцій, визначаються основні етапи формування стратегії розвитку МЕД регіону [3].

При цьому важливим є спрямованість стратегії, що формується, яка в сучасних умовах розвитку світової економіки та поточного стану вітчизняної економіки повинна мати випереджувальний характер, тобто бути планом прориву, завоювання нових ринків, економічної експансії. Але цього не достатньо – плани повинні бути робочими, а не лише концептуальними, та базуватися на регіональних пропозиціях. Потрібен робочий механізм їх послідовної реалізації, який спирався б на відповідну правову основу.

Базова стратегія як генеральний стратегічний напрямок є основою будь-якого стратегічного плану, і відповідно до стану розвитку регіону можна вибрати одну із таких базових стратегій:

- стратегію зростання, що виражає намір регіону збільшувати обсяги продажів, прибутку, капіталовкладень тощо на зовнішніх ринках;
- стратегію стабілізації – діяльність регіону на внутрішньому ринку в умовах відчутної нестабільності обсягів продаж та прибутку;
- стратегію виживання – оборонна стратегія, що застосовується за умови глибокої кризи діяльності господарського комплексу регіону, іншими словами, стратегія протекціонізму.

Реалізація базової та альтернативних стратегій забезпечується подальшою їх конкретизацією та розробкою функціональних та ресурсних субстратегій. З цією метою виконується процедура декомпозиції: місія і цілі, базова та альтернативні стратегії повинні знайти відображення у відповідних планах розвитку МЕД регіону, які б передбачали функціональне та ресурсне забезпечення їх реалізації.

Розробка і реалізація стратегії МЕД держави, особливо в умовах активних глобальних економічних процесів, має ґрунтуватися на посиленні позицій кожного регіону в системі національних і міжнародних конкурентних зв'язків. Це припускає розширення змісту всіх основних напрямків розвитку МЕД: експорту, імпорту, іноземних і власних закордонних інвестицій, спільного підприємництва. З урахуванням специфіки діяльності конкретного підприємства таке розширення має проводитися за наступними пріоритетними напрямками: експорт, імпорт, іноземні інвестиції, власні закордонні інвестиції.

Реалізація зазначених пріоритетів у МЕД на мікрорівні має ґрунтуватися на чітко розробленій стратегії розвитку МЕД регіону, етапи якої мають бути взаємопов'язані зі стратегією розвитку всього зовнішньоекономічного комплексу держави. Як основні етапи стратегії розвитку МЕД регіону виділимо такі:

- забезпечення стабільного розвитку регіонального господарського комплексу і експортоорієнтованих секторів виробництва;
- оптимізація структури регіонального господарського комплексу;
- уніфікація умов діяльності суб'єктів регіонального господарського комплексу на зовнішньому і внутрішньому ринках.

Основною метою першого з етапів є визначення структурних і промислових пріоритетів МЕД, на базі яких удосконалюються механізми регулювання МЕД, системи стимулювання промислового експорту і формуються основні стратегічні пріоритети розвитку МЕД регіону. Достатньої уваги на даному етапі вимагає інфраструктура МЕД, зокрема формування єдиної системи зовнішньоекономічної інформації, удосконалювання правової бази, а також методологічної й нормативної бази здійснення МЕД регіону.

Слід зазначити, що регіональні пріоритети розвитку МЕД мають пов'язуватися із загальнодержавними. Саме з урахуванням загальнодержавних пріоритетів, а також на основі аналізу діяльності найбільших підприємств-експортерів розробляється регіональна програма розвитку експорту. При розробці такої програми необхідно визначити рівень сировинної імпортозалежності регіону, а також сформувати ефективні механізми здійснення імпортних поставок. Це питання особливо актуальне для Луганського регіону, географічна структура міжнародних економічних зв'язків якого не є раціональною. Найбільша

питома вага в цій структурі припадає на Російську Федерацію, при цьому зв'язки з іншими потенційними партнерами залишаються не розвиненими. Це викликає необхідність пошуку шляхів виходу на нові зовнішні ринки і забезпечення на них підприємствам сприятливих умов діяльності.

У цілому основними завданнями цього етапу є збереження темпів зростання експортного виробництва, збільшення зовнішньоторговельного обігу за рахунок розширення прямих імпорتنних поставок при одночасному створенні основ для реконструкції і модернізації регіонального господарського комплексу.

На другому етапі розробки і реалізації стратегії розвитку МЕД регіону проводиться реконструкція і перепрофілювання суб'єктів міжнародних економічних зв'язків відповідно до загальнодержавних пріоритетів розвитку зовнішнього сектору і його інтеграції в систему світогосподарських зв'язків в умовах глобалізації. Важливим стратегічним напрямком даного етапу є підвищення рівня конкурентоспроможності суб'єктів регіонального господарського комплексу і забезпечення їхніх конкурентних переваг у сфері МЕД, насамперед, на основі реалізації механізму стимулювання експорту (цільові експортні кредити, гарантійне забезпечення комерційних експортних кредитів, угод і інвестицій, регіональна система страхування учасників міжнародних економічних зв'язків (МЕЗ).

Наступним стратегічним напрямком цього етапу є формування збалансованої географічної структури МЕЗ регіону, забезпечення поліпшення режиму доступу суб'єктів господарювання на закордонні ринки та активізації іноземного інвестування. При цьому стабілізується структура імпорту, розширюються коопераційні зв'язки на мікрорівні та зростають масштаби спільного підприємництва.

Аналіз динаміки та коливань у географічній структурі експорту регіону дав змогу поділити за цим критерієм країни основні споживачі експортної продукції регіону на чотири основні групи та запропонувати відповідні географічні стратегії експортної присутності регіону.

Вирішення завдань даного етапу дозволить реконструювати ключові елементи регіонального господарського комплексу відповідно до обраних стратегічних пріоритетів розвитку МЕД регіону, розширити загальний обсяг експорту зі збільшенням у ньому частки високотехнологічної продукції, забезпечити підвищення ефективності експортно-імпорتنних операцій та інших форм міжнародного економічного співробітництва. На цій основі формується стійка географічна структура МЕЗ, що дозволить завершити перехід від разових експортно-імпорتنних операцій до довгострокових форм міжнародного економічного співробітництва.

При реалізації третього етапу стратегії основна увага приділяється відтворенню цілісних

економічних структур, тобто доведенню структурних перетворень до всіх ланок регіонального господарського комплексу, включаючи найменші бізнес-процеси і подальше функціонування суб'єктів господарювання відповідно до загальних закономірностей розвитку світової економіки.

При цьому як основні критерії розвитку експортних, імпорتنних і коопераційних зв'язків варто виділити порівняльні витрати, ціни і якість товарів і послуг.

Як основний результат реалізації завдань третього етапу необхідно виділити розширення меж регіонального господарського комплексу, переплетення міжнародних економічних і внутрішніх господарських взаємозв'язків і ослаблення впливу регіональної специфіки.

У цілому слід зазначити, що подібне розмежування зазначених етапів розробки і реалізації стратегії розвитку МЕД регіону багато в чому є умовним, оскільки на практиці вони можуть розвиватися і паралельно. Однак кожен період перетворення регіонального господарського комплексу може характеризуватися превалюванням властивих йому закономірностей, що має бути враховане при формуванні стратегії і конкретних стратегічних пріоритетів розвитку МЕД регіону з урахуванням впливу світових глобалізаційних процесів.

Слід відзначити, що стратегія розвитку МЕД регіону не повинна зводитись виключно до експортної орієнтації як основному джерелу зростання економіки. Враховуючи, що Луганський регіон є досить великою за населенням та промисловим і науково-технічним потенціалом територією, важливе значення має розвиток міжнародного співробітництва в інноваційній сфері та, як результат, розвиток внутрішнього ринку, одночасне і постійне збільшення на ньому платоспроможного попиту і пропозиції товарів і послуг, стійке зростання регіональної економіки. Це викликає необхідність визначення напрямів інноваційно-орієнтованої стратегії розвитку МЕД регіону у загальній системі стратегій регіонального розвитку цієї сфери.

Розробка і реалізація інноваційно-орієнтованої стратегії розвитку міжнародної економічної діяльності регіону зумовлена тим, що головною конкурентною перевагою на сьогодні є інтелектуальний капітал, що матеріалізовано в нових технологіях, знаннях, продукції та послугах. Тобто необхідним є розвиток цієї сфери в структурі регіонального господарського комплексу та забезпечення тим самим принципових змін у структурі регіонального експорту. Його основою повинна стати продукція, вироблена на основі стійких стратегічних конкурентних переваг суб'єктами регіонального господарського комплексу.

Реалізація такої стратегії сприятиме формуванню ефективного механізму взаємодії інноваційної сфери регіональної економіки із світовими ринками, який здатен сформувати регіональні

ринки, що легко адаптуються до змін світової та національної кон'юнктури ринку. Важливу роль при цьому відіграють державні і регіональні органи влади, які матимуть стимулювати суб'єктів господарювання інвестувати кошти у проведення НДДКР та підвищувати їх сприйнятливості до інновацій.

Висновки

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективна реалізація стратегії розвитку МЕД регіону сприяє розвитку територіальних мезорівневих структур, що забезпечують консолідацію ресурсів і узгодження економічних інтересів на різних

рівнях господарювання, а також становлення системи регіонального управління розвитком міжнародної економічної діяльності з урахуванням регіональної специфіки і державних пріоритетів. Реалізація такої стратегії стимулює розвиток регіонального господарського комплексу та його міжнародних економічних зв'язків, забезпечує координацію зусиль бізнес-структур мезорівня, розробку спільних пріоритетів у цілях розвитку міжрегіонального співробітництва і інтеграції України у світову економічну систему, а також дозволяє сформувати єдину державну стратегію розвитку міжнародної економічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перратон Дж. Глобальні трансформації: політика, економіка, культура / Дж. Перратон, Д. Гелд. – К. : Фенікс, 2003. – 584 с.
2. Петкова Л. Експортна діяльність / Л. Петкова // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 17–19.
3. Козаченко А. В., Янчук Г. І. Критерії прийняття інвестиційних рішень / А. В. Козаченко, Г. І. Янчук // Вісник СНУ. – 2003. – № 2. – С. 108–114.

Рецензенти: *Плеханов Д. О.* – д. н. держ. упр., доцент;
Репешко П. І. – к. н. держ. упр.

© Смельянов В. М., 2014

Дата надходження статті до редколегії 22.09.2014 р.

СМЕЛЬЯНОВ Володимир Михайлович – д. н. держ. упр., директор Інституту державного управління Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна.

Коло наукових інтересів: розвиток сучасного світового господарства, міжнародні зв'язки між державами і їхніми господарськими комплексами.